

Tulevaisuusvaliokunnalle

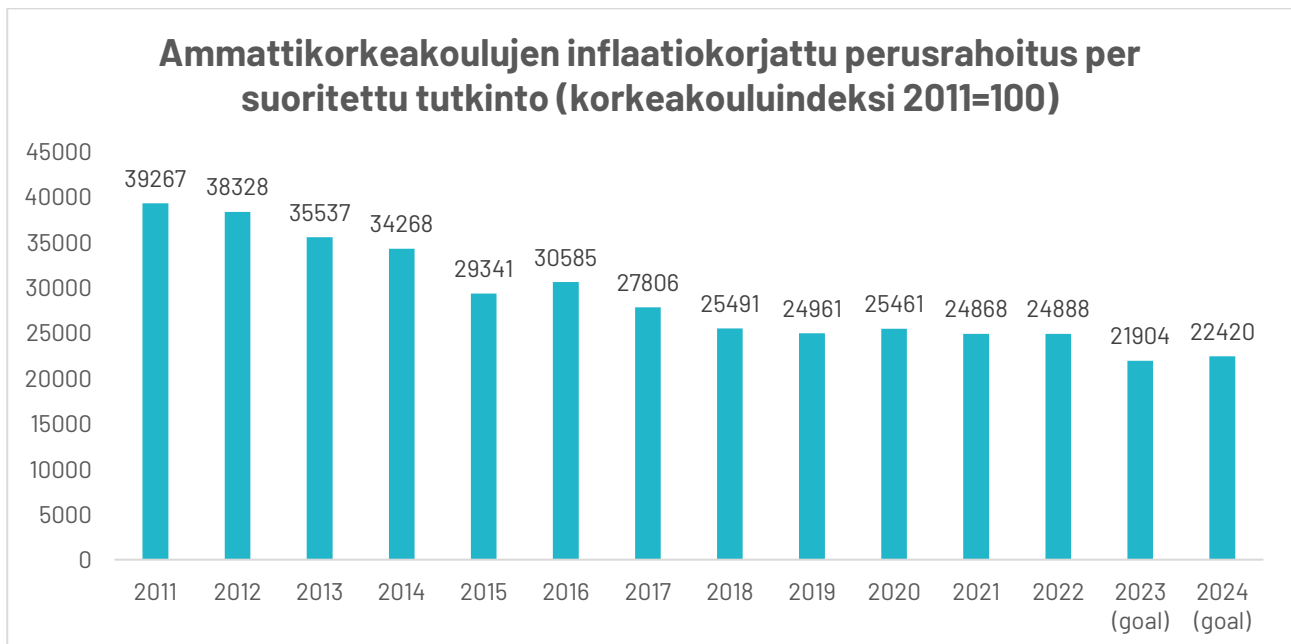
Arenen lausunto hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024 ja julkisen talouden suunnitelmasta

HE 41/2023 vp

- Yksi hallituskausi on liian lyhyt aikajänne tarkastella korkeakoulujen rahoitusta – puhumattakaan yhdestä vuodesta. Ammattikorkeakoulujen aseman tekee äärimmäisen ahtaaksi taustalla olevat monen hallituskauden aikana tehdyt valtavat leikkaukset ja indeksijäädytykset. Kehitystä kuvaa, että ammattikorkeakoulujen **tutkinnon hinta on laskenut lähes puolella viimeisen kymmenen vuoden aikana**.
- Ammattikorkeakouluilla on koulutusjärjestelmässämme erityisen tärkeä rooli keskeisimpien korkeakoulu- ja TKI-poliittisten tavoitteiden saavuttamisessa; koulutustason nostaminen, koulutuksellisen tasa-arvon lisääminen sekä koulutuksen, osaavan työvoiman ja TKI-työn saatavuus eri puolilla Suomea.
- Ammattikorkeakoulujen **perusrahoitusta leikataan yhteensä 16 miljoonalla eurolla vuonna 2024. Leikkaussumma nousee portaittain ja on hallituskauden lopussa noin 30 miljoonaa vuodessa**.
- Leikkauksista erityisen kipeä on sote-harjoittelukorvausten siirtymisen perusteella tehty 12 miljoonan euron leikkaus ammattikorkeakoulujen perusrahoitukseen; leikkaus vähentää sote-alan opiskelupaikkoja.
- Vaikka korkeakouluindeksi ja vuoden 2022 indeksin korjaukset näyttävät nostavan ammattikorkeakoulujen perusrahoituksen tasoa 50 miljoonaa euroa, eivät indeksikorotukset lisää korkeakoulujen käytössä olevia resursseja vaan ylläpitävät nykyisen ostovoiman palkkojen ja muiden kulujen noustessa rajusti.
- Aloituspaiikkojen lisäämiseen kohdennettu 10 miljoonan euron lisärahoitus ei helpota ammattikorkeakoulujen taloudellista asemaa. Aloituspaiikkarahoituksella pakotetaan ammattikorkeakoulut pitämään aloituspaiikkojen perustaso (ml edellisen kauden määräaikaisella lisärahoituksella lisätyt paikat) nykyisellään, vaikka leikkausten takia resurssit vähenevät ja aiemmat lisärahoituspaikat lakautettiin.
- Ammattikorkeakouluilla on lainmukainen TKI-tehtävä, jonka hoitamiseen puuttuu sekä perusrahoitus että muut kansalliset rahoitusinstrumentit. Arene katsoo, ettei hallituksen esitys noudata parlamentaarisen TKI-työryhmän loppuraporttia. Sen linjauksen mukaan TKI-rahoituslain mukaisia lisäyksiä tulee kohdistaa myös korkeakoulujen TKI-toiminnan vahvistamiseen.
- Ammattikorkeakoulut tarvitsisivat erityisen kipeästi rahoitusta TKI-toiminnan valmiuksien ja infrastruktuurin vahvistamiseen, joita ei voida pelkällä hankerahoituksella kehittää.
- Budjettiriihen kirjaus uudesta Business Finlandin rahoituksesta erityisesti ammattikorkeakoulujen tarpeisiin oli tervetullut avaus. Se edellyttää uuden rahoitusmekanismin kehittämistä tai nykyisten instrumenttien kriteereiden muuttamista. Muuten rahoitus ei kohdistu tehokkaasti ja kattavasti yritysten ja korkeakoulujen väliseen yhteistyöhön.
- Ammattikorkeakoulut on otettava mukaan tohtorikoulutuspilotteihin, koska aiemmilla keinoilla tohtorikoulutuksen kehittämisen tavoitteet eivät ole täyttyneet määrällisesti eikä työllistymisen profiilin osalta.

Hallitus leikkaa koulutuksesta – koulutustason nosto jää haaveeksi

Leikkauksista huolimatta ammattikorkeakoulut ovat saavuttaneet niille asetetut kasvaneet tutkintotavoitteet ja moninkertaistaneet avoimessa ammattikorkeakouluissa suoritettujen opintopisteiden määrän. Samalla on kyetty tuplaamaan ulkoisen tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksen määrä viimeisen seitsemän vuoden aikana. Ammattikorkeakoulut ovat sopeuttaneet toimintaansa merkittäväällä tavalla vastaamaan rahoitustason ja tutkintotavoitteiden muutoksiin, mutta toiminnan tehostamisen tie on nyt käyty loppuun. Ammattikorkeakoulut joutuvat nyt kompensoimaan tutkintokoulutuksen rahoitusta TKI- ja jatkuvan oppimisen rahoituksella.

Talousarviossa esitetyt leikkaukset avoimen korkeakoulujen maksujen korottamisen sekä lukuvuosisimaksuvelvollisten opiskelijoiden lukukausimaksujen korottamisen perusteella eivät tule maksamaan itseään takaisin missään tapauksessa vuoden 2024 aikana. Lisäksi leikkaukset ovat todella huono viesti korkeakouluille, joiden on käsketty laventamaan rahoitus pohjaa kompensoimaan heikkoa valtion rahoitusta.

Orpon hallitus on käytännössä luopunut tavoitteesta korkeakoulutettujen määrän kasvattamisesta vähintään 50 %:iin nuorissa ikäluokissa. Ammattikorkeakoulujen on pakko vähentää aloituspaikkoja rahoitusleikkausten vuoksi. Korkeakoulutettujen määrän kasvattaminen tavoiteltuun puoleen nuorissa ikäluokissa edellyttää, että lähes 70 % toisen asteen oppivelvollisuuskoulutuksen päättävistä nuorista jatkaa korkeakouluopinnoissa 3–4 vuoden aikana valmistumisen jälkeen. Tämä edellyttää erityisesti siirtymien nopeuttamista – ja siirtymistä ylipäätään – ammatillisesta koulutuksesta korkeakouluun. Tässä ammattikorkeakoulut ovat täysin olennaisessa roolissa.

Yksilöiden ja alueiden koulutuksellinen tasa-arvo kehittyy nyt ammattikorkeakoulutuksen varassa

Ammattikorkeakouluissa aloittavista opiskelijoista noin puolet on suorittanut ammatillisen tutkinnon. Tämä väylä on todella tärkeä koulutuksellisen tasa-arvon näkökulmasta. Juuri ammattikorkeakoulutus tarjoaa tien eteenpäin asiantuntija- ja johtajauralle monelle, jolla kumpikaan vanhemmista ei ole korkeakoulutettu. Taustalla on ilmiö, että koulutusvalintoja toisella asteella meillä ohjaa voimakkaasti vanhempien sosioekonominen tausta.

Jo joka neljäs maisteritasoinen tutkinto tehdään ammattikorkeakouluissa. Sitä kautta koko Suomi saa tarvitsemaansa maisteritasoista työvoimaa sekä TKI-tukea. Ylempi AMK-tutkinto ansaitsee maisterinimikkeensä – kuten kaikkialla muuallakin Euroopassa. Se on tasa-arvo teko niin yksilöille kuin alueillekin. Kaksi kolmesta AMK:sta valmistuneesta on vuosi valmistumisensa jälkeen työllistynyt valmistusmaakuntaansa.

Ammattikorkeakoulujen perusrahoituksen vähyys suurin haaste TKI-potentiaalin kehittymiselle

Arene katsoo, että hallituksen talousarvioesitys esitys **Ei noudata parlamentaarisen TKI-työryhmän loppuraportin tahtoa**. Sen linjauksen mukaan TKI-rahoituslain mukaisia lisäyksiä tulee kohdistaa myös korkeakoulujen TKI-toiminnan vahvistamiseen. Ammattikorkeakouluilla on ollut lakisääteinen TKI-tehtävä 20 vuotta, mutta ammattikorkeakoulujen perusrahoitus ei edelleenkään mahdollista TKI-toiminnan suunnitelmallista laajentamista eikä merkittävää yksityisen rahoituksen osuuden nostamista. Ammattikorkeakoulujen perusrahoituksesta 13 prosenttia on kohdennettu TKI-toiminnan perusteella. **Suurin osa ammattikorkeakouluista joutuu käyttämään tuota rahoitusosuutta tutkintokoulutukseen.**

Suomen tuottavuuden kasvu edellyttää erityisesti jo olemassa olevan teknologian ja tutkimustiedon käyttöönottoa systemaattisesti, kattavasti, käytännönläheisesti sekä palveluhenkisesti. Tämä edellyttää, että ammattikorkeakoulujen roolia osana TKI-järjestelmää vahvistetaan kohdentamalla TKI-rahoitusta tulevasta rahoituksen lisäyksestä selkeä osuus ammattikorkeakouluille perusrahoituksen muodossa. Kilpailtua rahaa tulee kohdentaa rahoitusinstrumentteihin, joissa edellytetään elinkeinoelämän ja korkeakoulujen yhteistyötä. Nykyiset tavoitteet pk-yritysten TKI-intensiteetin lisäämiseksi osoittavat sektorin laajuuden ja luonteen tuntemattomuutta.

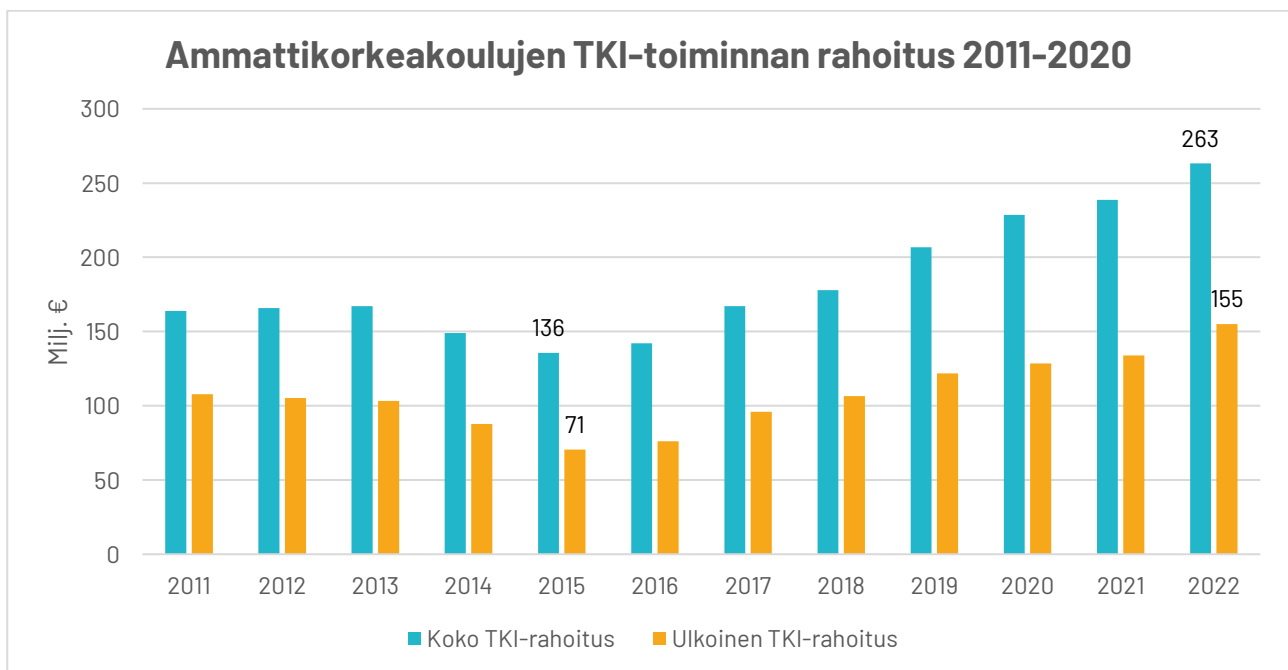
Talousarvioesityksen positiivisiin TKI-kirjauksiin kuuluu pöytäkirjamerkintä, jonka mukaan *”uutena keinona rahoituksen ohjauksessa Business Finland kehittää rahoitusmekanismin, jolla varmistetaan, että T&K-rahoitusta kanavoituu myös ammattikorkeakouluissa yritysten kanssa yhteistyössä tehtävään soveltavaan tutkimukseen”*. Ammattikorkeakoulut katsovat, että rahoituksen kohden ammattikorkeakouluille voidaan varmistaa vain siten, että rahoitusinstrumentti edellyttää ammattikorkeakoulun mukanaoloa rahoitettavissa hankkeissa.

Ammattikorkeakouluille on maalattu jo lakisääteisten tehtävien nojalla rooli pk-yrityssektorin TKI-toiminnan tukijana ja edistäjänä. Tätä työtä ammattikorkeakoulut ovat edistäneet parhaalla mahdollisella tavalla käytössä olleilla resursseilla. TEM:n kyselyn mukaan 70 prosenttia pk-yrityksistä tekee yhteistyön AMK:n kanssa. Olennaisinta pk-yritysten TKI-intensiteetin kasvattamisessa on ymmärtää niiden

moninainen kenttä ja tarpeet. Ammattikorkeakouluilla on mahdollisuus palvella moninaista kenttää moninaisin tavoittein, mutta se edellyttää myös erilaisia rahoituksen instrumentteja.

Esimerkiksi TKI-yhteistyö ja kokeilu- ja testauspalveluiden tarjoaminen pk-yrityksille on huomattavasti työläämpää ja resursseja sitovaa verrattuna suurten yritysten kanssa toimimiseen. Pk-yrityksillä on harvoin resursseja tai henkilöstöä irrotettavaksi TKI-toiminnan tekoon, jolloin kehityshalukkaiden yritysten löytäminen ja palveluiden räätälöinti yrityksille on työllistävää ja vaatii huomattavia resursseja. Jotta yhteistyö pk-yritysten kanssa voi kehittyä, tulee ammattikorkeakoulujen rahoitustasoa vahvistaa ja samalla suunnata esimerkiksi Business Finlandin rahoituksia tukemaan tätä toimintaa.

Ammattikorkeakoulut tulisi ottaa mukaan myös tohtorikoulutuspilottien toteuttamiseen. Ammattikorkeakouluilla on jo nykyisin käytössä runsaasti malleja, joissa ne osallistuvat aktiivisesti tohtorikoulutuksen toteuttamiseen joko kotimaisten tai ulkomaisten kumppanikorkeakoulujen kanssa. Nämä mallit tulisi ottaa mukaan tohtorikoulutuspilotteihin, sillä pitkästä tohtorikoulutuksen kehittämisestä huolimatta, muutos sekä koulutuksen määrässä ja työllisyyden profiilissa on kehittynyt hitaasti toivottuun suuntaan. PK-yritysten TKI-intensiteetin kasvattamisen näkökulmasta, ammattikorkeakoulujen ylemmien tutkintojen vahvistaminen olisi ollut osuvampi rahoituskohde kuin yliopistojen tohtorikoulutus.

Korkeakoulujärjestelmän tulevaisuus

Suomen korkeakoulujärjestelmää on kehitetty lähtökohtaisesti duaalisena. Tavoitteena on ollut luoda kaksi eri pilaria, jotka tuottavat omaleimaista osaamista ja uutta tietoa koulutusta sekä tutkimus- ja kehittämistyötä tukevien palveluiden kautta. Suomalaisten korkeakoulujen on pärjättävä kansainvälisessä kilpailussa. Tämä on mahdollista vain, jos koko korkeakoulusektorilla on käytössä kansainvälisesti kilpailukykyiset taloudelliset ja toiminnalliset edellytykset.

Vain ammattikorkeakoulujen strateginen ykköstavoite on olla työelämäkorkeakoulu, ja tutkintojen tavoitteet sekä TKI-työ tapahtuvat ennen kaikkea työelämän tarpeiden ehdoilla. Vain siellä ovat näin orientoituneet tutkijat, ja toiminnan kannusteet ohjaavat työelämän kehittämiseen ja hyödyksi olemiseen. Näitä ongelmia monet Euroopan maat ovat jo kymmenen vuotta ratkaisseet antamalla ammattikorkeakouluille tohtoritutkinto-oikeudet ja laajentaneet monin muunkin tavoin niiden asemaa soveltavassa tutkimuksessa ja kehittämistoiminnassa.

Nykyisellä rahoituksella ammattikorkeakoulut eivät pysty toteuttamaan lakisääteisiä tehtäviään.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry

Mervi Vidgrén
puheenjohtaja

Ida Mielityinen
toiminnanjohtaja